

RAZPRAVA: »Premisleki o konceptih in poimenovanjih v izobraževanju – terminološke stranpoti«

V prostorih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport v Ljubljani smo 30. junija letos organizirali razpravo o terminoloških zagatah v strokovnem izrazju. K sodelovanju smo povabili nekatere strokovnjake in znanstvene delavce, njihov pogovor pa je spretno usmerjal dr. Janko Muršak, tudi član ADS in profesor na katedri za pedagogiko- andragogiko Filozofske fakultete v Ljubljani. V uvodnem delu so prispevke predstavili dr. Jože Vogrinc, profesor sociologije in predavatelj podiplomskih medijskih študijev na FF ter avtor geselnika »*Pojmovne prikazni*«; dr. Marko Stabej, profesor slovenistike na FF; naš član in strasten zagovornik ustrezne terminologije v izobraževanju odraslih; dr. Zoran Jelenc, član in nekdanji predsednik ADS ter avtor knjige »*Terminologija izobraževanja odraslih*«; dr. Damijan Štefanc, profesor pedagogike na FF in Jože Unk, univ. dipl. ing., član Elektrotehniške zveze Slovenije (EZS), kjer je odgovoren tudi za terminologijo. Našemu vabilu na razpravo se je odzval tudi Peter Jakša, prevajalec in terminolog, lokalni predstavnik Direktorata evropske komisije za prevajanje v Sloveniji.

Ida Srebotnik, predsednica ADS, je uvodoma pozdravila prisotne, predstavila uvodničarje in nas seznanila z razlogom za izvedbo te razprave: problematika terminologije, ki se pojavlja na številnih strokovnih področjih. Tudi dr. Janko Muršak je povedal, da se pedagogika in andragogika že več let ukvarjata s težavami terminologije. Meni, da napake nastajajo predvsem zaradi nepremišljenega prevajanja iz tujih jezikov, zato se sprašuje ali je bolje pustiti jeziku lasten naravni razvoj ali ga načrtno razvijati in oblikovati? Tudi dr. Jože Vogrinc v svoji večletni praksi pogosto opaža terminološke napake, ki se pojavljajo zaradi enoličnih preslikav pri prevajanju iz tuje literature. Meni, da mora biti merilo poimenovanja znanstvenih pojmov epistemološko in vezano na konkretno situacijo, predvsem pa se je treba izogibati ideološkemu merilu. To je v nasprotju s postopanjem močnih globalnih institucij kot so Svetovna banka, Združeni narodi, Evropska komisija in druge, ki uvajajo ocenjevalne novoreke. Ti so vsiljeni kot nevtralna govorica, ki to ni. Tudi na področju vzgoje in izobraževanja so novoreki zelo pogosti.

Dr. Marko Stebej je z zabavno anekdoto ponarzoril začetek nastajanja slovenske terminologije in pri tem pokazal na dileme s katerimi so se ukvarjali tedanji znanstveniki. Te dileme pa ostajajo dokaj podobne še danes. A čeprav smo uspeli razviti različna načela, ki naj bi nam bila v pomoč pri odločanju za uvajanje novih terminov, ta načela prepogosto povzročajo idealizirana pričakovanja, saj pri terminologiji ne gre le za uvajanje novih izrazov temveč zelo pogosto tudi za merjenje moči.

»Ali je smiselno iskati ustrezne slovenske izraze za vse tuje termine?« To se je spraševal dr. Damijan Štefanc in ponudil tudi odgovor. Meni, da je slovenjenje izrazov ustrezno do neke

mere, a ne vselej, saj obstajajo situacije in primeri, ko je bolje uporabiti tuje termine, zaradi pragmatičnosti ali zato, ker bi se s prevodom izgubilo bistvo nekega pojma (primer: nem. Bildugn; ang. Coaching, Guidance). Prisotne je opozoril tudi na dejstvo, da termini skozi čas spreminjajo tudi pomene. Pojem »izobraževanje« danes namreč razumemo drugače kot so ga v času Karla Ozvalda. Zato tudi meni, da je terminologija vedno interesno obarvana ter pod vplivom prevladujočih idej. Tudi izraz »kompetence«, ki so nam ga vsilile evropske institucije s seboj nosi ideološko poslanstvo. Termini naj bi bili sicer enoznačni, a so nekateri namenoma oblikovani tako, da so nejasni, z opredelitvijo pa svoje ideološke funkcije ne bi mogli več opravljati. Za konec je dr. Damijan Štefanec s prisotnimi delil pomislek, ki so ga rodile njegove pretekle izkušnje: namreč, da moramo biti previdni pri spremembah izrazja, saj lahko majhna sprememba izraza, čeprav se zdi nedolžna, naredi celoten konceptualni preobrat.

Dr. Zoran Jelenc je prepričan, da se terminologija vedno spreminja. Tudi koncept vseživljenjskosti učenja je povzročil spremembe tako v družbi kot v izrazju. Pri uvajanju novih izrazov pa vedno prihaja do nesoglasji tako v stroki kot med politiki. Meni, da bi morali konsenz glede posameznih terminov doseči vsaj na strokovnem področju, saj termine uporabljajo tudi politiki, jih vnašajo v uradne dokumente, tako pa se raba teh izrazov širi med ljudmi.

Jože Unk, član Elektrotehniške zveze Slovenije (EZS), je predstavil nekaj prevajalskih napak, ki se pojavljajo, ker je slovenščina glagolski jezik, medtem ko sta angleški in nemški jezik, iz katerih v veliki meri prevajamo, samostalniška. Ti napačni prevodi se pojavljajo tudi v javnih občilih in v strokovni literaturi. Svojo tezo je podkrepil z nekaj primeri kot je napačen izraz »ločljivost«, ki bi ga bilo treba nadomestiti s pravim »razločljivost« ter izraz »trajnosten«, ki ni dober prevod izraza »sustainable«, saj ga izraz »sonaraven« definira bolje. Med drugim je prisotne seznanil tudi z nekaterimi neprevedljivimi izrazi s področja elektrotehnike (port, čip, sken...) in nas povabil k uporabi prostodostopnega slovarja na spletni strani EZS.

Peter Jakša je prisotne seznanil z delom prevajalskih služb v organizacijah Evropske unije. Ti se ukvarjajo predvsem s prevajanjem uradnih dokumentov kot so akti, uredbe, direktive itd. Pri soočanju s terminološkimi težavami imajo prevajalci na razpolago številna orodja, nekatera so pri Evropski komisiji razvili tudi sami. Med drugimi je omeil orodje IATE, ki je glavna referenčna točka za večino prevajalcev. A čeprav imajo prevajalci služb EU na razpolago veliko dobrih orodij, širok nabor strokovnjakov z različnih specializiranih področji ter omogočeno sodelovanje s strokovnjaki drugih institucij EU, se napake pri prevodih še vedno pojavljajo. Pazloge med drugim vidi v časovnih omejitvah pri prevajanju posameznih besedil, ki so vezana na zakonodajni postopek in tako časovno omejena. Zato prevajalci prevajajo v skladu s svojimi zmožnostmi in z dopustnim časem.

Po predstavitvi uvodničarjev je sledila burna razprava. Vsi sodelujoči, tako razpravljavci kot tudi poslušalci, so se strinjali, da potrebujemo več podobnih srečanj, tudi za sodelovanje in izmenjavo mnenj ter izkušenj različnih strokovnjakov in strok, preden sprejmemo katerega od novodobnih poimenovanj oziroma terminov. Uvajanje novih izrazov pa mora biti kritično, umeščeno v kulturni kontekst ter upoštevajoč koncept v katerega se ta novi izraz uvaja.

Ob koncu razprave smo sprejele naslednja dva sklepa:

SKLEP 1:

Takšne terminološke razprave so potrebne. Tako bi lahko obravnavali sporne strokovne izraze in dosegali o njih soglasje strokovnjakov in strok, ki jih zadevajo.

SKLEP 2:

Predlagamo, da Ministrstvo za izobraževanje in tehnologijo ter šport omogoči / podpre raziskavo o terminologiji na področju izobraževanja odraslih.

Zapisa: Špela Močilnikar, 25. 07. 2016, v Ljubljani